

FUQAROLIK PROTSESSIDA ALOHIDA TARTIBDA ISH YURITISH TARTIBI HAMDA UNING HUQUQIY ASOSLARI

Qoraqalpoq davlat universiteti Yuridika fakulteti

yurisprudensiya yo'nalishi 307-guruh talabasi

Baltabayev Mansurbek Kamiljon o'g'li

Annotatsiya. Ushbu maqolada fuqarolik protsessida alohida ish yuritish tartibida ko'rib chiqiladigan ishlar haqida ma'lumot berilgan.

Аннотация. В данной статье приведены сведения о делах, которые рассматриваются в гражданском процессе в особом производстве.

Annotation. This article provides information on the cases that are considered in the civil procedure in a separate procedure.

Kalit so'zlar. Alohida ish yuritish tartibi, arizachi, yopiq sud majlisi, emansipatsiya, hal qiluv qarori.

Ключевые слова. Особое производство, заявитель, закрытое судебное заседание, эмансипация, решение.

Keywords. Special procedure, applicant, closed court session, emancipation, decision.

Fuqarolik sud ishlarini yuritish to'g'risidagi qonunchilik buyruq tartibidagi ishlarni, da'vo tartibidagi ishlarni, hakamlik sudining hal qiluv qarori bilan bog'liq ishlarni va chet davlat sudlarining hamda chet davlat hakamlik sudlarining hal qiluv qarorlarini tan olish va ijroga qaratish bilan bog'liq ishlarni, shuningdek ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishda ahamiyatli bo'lgan alohida tartibda yuritiladigan ishlarni ko'rib chiqish hamda hal etish tartibini belgilaydi.

Fuqarolik protsessida alohida tartibda ish yuritish tartibi Fuqarolik –protsessual kodeksining 3-kichik bo'limda nazarda tutilgan. Sud tomonidan alohida ish yuritish tartibida ko'rib chiqiladigan ishlar jumlasiga quyidagilar kiradi:

- 1) yuridik ahamiyatga ega bo'lgan faktlarni aniqlash to'g'risidagi;
- 2) bolani farzandlikka olish (bundan buyon matnda farzandlikka olish deb yuritiladi) haqidagi;
- 3) fuqaroni bedarak yo'qolgan deb topish va fuqaroni vafot etgan deb e'lon qilish to'g'risidagi;
- 4) fuqaroni muomala layoqati cheklangan yoki muomalaga layoqatsiz deb topish haqidagi;
- 5) shaxsni g'ayriixtiyoriy tartibda psixiatriya statsionariga yotqizish to'g'risidagi yoki uning ushbu muassasada yotishi muddatini uzaytirish haqidagi;
- 6) shaxsni sil kasalligiga qarshi kurash muassasasining ixtisoslashtirilgan bo'limiga g'ayriixtiyoriy tartibda yotqizish to'g'risidagi yoki uning ushbu muassasada yotishi muddatini uzaytirish haqidagi;
- 7) voyaga yetmagan shaxsni to'liq muomalaga layoqatli deb e'lon qilish (emansipatsiya) to'g'risidagi;
- 8) mol-mulkni (ashyoni) egasiz deb topish haqidagi;
- 9) taqdim etuvchiga deb berilgan hujjatlar yo'qolgan taqdirda, ular bo'yicha huquqlarni tiklash (chaqirib ish yuritish) to'g'risidagi;
- 10) yo'qolgan sud ishini yuritishni tiklash to'g'risidagi.

Yuqoridagi ishlarni yuritish tartibini tahlil qilsak, sud fuqarolarning yoki tashkilotlarning shaxsiy, mulkiy huquqlari yuzaga kelishiga, o'zgarishiga yoki

tugashiga sabab bo'ladigan faktlarni aniqlaydi. Agar qonunchilikda ularni belgilashning boshqacha tartibi nazarda tutilmagan bo'lsa, sud yuridik ahamiyatga ega bo'lgan boshqa faktlarni ham belgilashi mumkin. Arizachi yuridik ahamiyatga ega bo'lgan faktlarni tasdiqlaydigan zarur hujjatlarni boshqacha tartibda olishi mumkin bo'lmagan yoxud yo'qotilgan hujjatlarni tiklashning imkoni bo'lmagan taqdirdagina sud ushbu faktlarni aniqlaydi.

Sud farzandlikka olish to'g'risidagi ishlarni esa farzandlikka oluvchilar (oluvchi), vasiylik va homiylik organlarining vakillari, shuningdek prokuror albatta ishtirok etgan holda ko'rib chiqadi. Zarur hollarda, sud farzandlikka olinayotgan bolaning ota-onasini (otasini yoki onasini), uning qarindoshlarini va boshqa manfaatdor shaxslarni, shuningdek o'n yoshga to'lgan bolaning o'zini ishda ishtirok etishga jalb qilishi mumkin. Sud farzandlikka olish to'g'risidagi ishlarni sudning yopiq majlisida ko'rib chiqadi.

Fuqaroni bedarak yo'qolgan deb topish yoki vafot etgan deb e'lon qilish to'g'risidagi ishlarni muhokamaga tayyorlashda esa sud bedarak yo'qolgan shaxs to'g'risida kimlar (qarindosh-urug'lari, birga ishlovchilar va boshqalar) ma'lumot bera olishi mumkinligini aniqlaydi, shuningdek bedarak yo'qolganning ma'lum bo'lgan so'nggi yashash joyi va ish joyidagi tegishli tashkilotlardan (ichki ishlar organlaridan, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlaridan) bedarak yo'qolgan shaxs to'g'risida bor ma'lumotlarni so'rab oladi.

Sud fuqaroni muomala layoqati cheklangan deb topish to'g'risidagi ishni albatta mazkur fuqaroning, prokuror hamda vasiylik va homiylik organi vakilining ishtirokida ko'radi. Sud fuqaroni muomalaga layoqatsiz deb topish to'g'risidagi ishni prokuror hamda vasiylik va homiylik organining vakili ishtirokida ko'rib chiqadi. Ishi ko'rib chiqilayotgan fuqaro, agar uning sog'lig'i holati imkon bersa, sud majlisiga chaqiriladi.

Shaxsni psixiatriya statsionariga yotqizish to'g'risidagi yoki uning statsionarda yotishi muddatini uzaytirish haqidagi ish sud tomonidan statsionarga yotqizilayotgan shaxsning qonuniy vakili va statsionarga yotqizishning asosiligi to'g'risida xulosa bergan komissiya tarkibidagi shifokor psixiatr, prokuror, shuningdek shaxs yotgan psixiatriya muassasasi vakili ishtirokida o'n kunlik muddat ichida ko'rib chiqiladi. Sud majlisiga psixiatriya muassasasi vakilining uzrsiz sabablarga ko'ra kelmaganligi arizani ko'rib chiqishga monelik qilmaydi, biroq sud uning kelishini shart deb topishi mumkin.

Shaxsni sil kasalligiga qarshi kurash muassasasining ixtisoslashtirilgan bo'limiga g'ayriixtiyoriy tartibda yotqizish to'g'risidagi yoki uning ushbu muassasada yotishi muddatini uzaytirish haqidagi ish sil kasalligining yuqumli shakliga chalingan shaxsni sil kasalligiga qarshi kurash muassasasining ixtisoslashtirilgan bo'limiga g'ayriixtiyoriy tartibda yotqizish to'g'risida yoki uning ushbu muassasada yotishi muddatini uzaytirish haqida ariza berilgan kundan e'tiboran uch kunlik muddatda sud tomonidan mazkur shaxs dispanser hisobida turgan yoxud davolanayotgan sil kasalligiga qarshi kurash muassasasining vakili — tibbiy komissiyasi a'zosi, sil kasalligining yuqumli shakliga chalingan shaxsning vakili, shuningdek prokuror ishtirokida ko'rib chiqiladi. Sil kasalligining yuqumli shakliga chalingan, ishi sudda ko'rib chiqilayotgan shaxs, agar uning sog'lig'i holati imkon bersa, sud majlisiga chaqirilishi mumkin.

Voyaga yetmagan shaxsni to'liq muomalaga layoqatli deb e'lon qilish to'g'risidagi ish sud tomonidan arizachi, uning ota-onasi (ulardan biri) yoki farzandlikka oluvchilar (oluvchi) yoki homiy, shuningdek vasiylik va homiylik organining vakili hamda prokuror ishtirokida ko'rib chiqiladi.

Mol-mulkni (ashyoni) egasiz deb topish to'g'risidagi ish arizachining vakili, uchinchi shaxslar va prokuror ishtirokida sud tomonidan ko'rib chiqiladi.

Shaxs pul mablagʻlari qoʻyilganligi haqida yoki qimmatli narsalar yoxud davlat zayomi obligatsiyalari saqlash uchun topshirilganligi toʻgʻrisida bank tomonidan taqdim etuvchiga berilgan qiymatli hujjatni yoʻqotgan taqdirda, shuningdek qonunda nazarda tutilgan boshqa hollarda, suddan yoʻqolgan hujjatni haqiqiy emas deb topish va yoʻqolgan hujjat boʻyicha huquqlarini tiklash toʻgʻrisida iltimos qilishi mumkin. Arizada hujjat qanday vaziyatda yoʻqolganligi, taqdim etuvchiga deb hujjat bergan muassasaning, hujjatning nomi koʻrsatilgan boʻlishi, hujjatning alohida belgilari va yoʻqolgan hujjatni haqiqiy emas deb topish toʻgʻrisidagi iltimos bayon qilinishi kerak.

Yoʻqolgan sud ishini yuritish sud tomonidan ishda ishtirok etuvchi shaxslarning, prokurorning arizasiga binoan, shuningdek sudning tashabbusiga koʻra tiklanishi mumkin. Yoʻqolgan sud ishini yuritish toʻliq yoki uning sud fikriga koʻra tiklanishi zarur boʻlgan qismi tiklanadi. Sudning hal qiluv qarori yoki ish yuritishni tugatish toʻgʻrisidagi ajrimi, agar ular ish yuzasidan chiqarilgan boʻlsa, tiklanishi shart.

Fuqarolarning muayyan huquqlarining vujudga kelganligi, oʻzgarganligi yoki bekor boʻlganligini, yaʼni yuridik faktlarning mavjudligi yoki yoʻqligini aniqlash alohida tartibda ish yuritishning asosiy maqsadi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Oʻzbekiston Respublikasi Fuqarolik protsessual kodeksi. 01.04.2018: <https://lex.uz/docs/-3517337#-3521773>
2. [Fuqarolik protsessual huquqi. Darslik. Yuridik texnikum oʻquvchilari uchun. TDYU. 2021 y. Toshkent.](#)
3. WWW.Lex.uz
4. www.sud.uz